

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Casestudy
Op de museale weegschaal

Heden en verleden van Arnhem komen samen

Inleiding

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) heeft de methodiek uit *Op de museale weegschaal*. Collectiewaardering in zes stappen getest met museale partners. Met als doel hun feedback te verzamelen over de begrijpelijkheid, gebruiksvriendelijkheid en toepasbaarheid van deze nieuwe manier van waarderen van objecten en (deel)collecties. Op basis van hun bevindingen en commentaar is de methodiek steeds aangepast en verbeterd.

In deze casestudy zijn de ervaringen vastgelegd van het Historisch Museum Arnhem. Omdat de collectie van het Historisch Museum Arnhem opgaat in het Erfgoedcentrum is de collectie gewaardeerd. Hierin komen onder andere aan bod: de aanleiding van de waardering, het referentiekader, de werkwijze, de resultaten, conclusies en de beslissingen die zijn genomen na afloop van de waardering.

Miriam Windhausen en het 'Gezicht op Arnhem vanuit het zuidwesten' (1643) van Jan van Goyen
Foto: RCE, Eddo Hartmann

Historisch Museum Arnhem

Het Historisch Museum Arnhem (HMA) zal vanaf 2013 deel uitmaken van een nieuw Kenniscluster. Samen met de Gelderland Bibliotheek (GB) krijgt het onderdak in het vijf verdiepingen tellende Erfgoedcentrum (EGC). In de tentoonstellingsruimte komt een presentatie die met objecten van het HMA en de Gelderland Bibliotheek (GB) in twaalf thema's de geschiedenis van de stad Arnhem belicht.

De collectie van het HMA bestaat uit archeologische vondsten, beeldende kunst, toegepaste kunst en stadsgerelateerde objecten. Die van de Gelderland Bibliotheek bestaat uit boeken, tijdschriften, documentatiemateriaal en een Historisch Topografische Atlas.

Eén visie

Omdat de collectie van het Historisch Museum Arnhem opgaat in het Erfgoedcentrum is de collectie gewaardeerd. Het doel van de waardering was om te verkennen hoe de historische verzameling zich verhoudt tot de presentatie in het EGC, waarin de actualiteit centraal komt te staan. Daarnaast was het belangrijk dat de medewerkers een gemeenschappelijke visie op de collectie en haar mogelijkheden zouden ontwikkelen.

Twee referentiekaders

Het beheer van de collecties blijft bij het Historisch Museum Arnhem en de Gelderland Bibliotheek. Voor de bepaling van de *cultuurhistorische waarden* is een referentiekader gekozen dat past bij de missie en doelstellingen van beide instellingen: een regionaal/provinciaal niveau. Met de vraag: welk belang heeft de collectie voor de regio Arnhem en de provincie Gelderland? Beide collecties worden tevens gebruikt in het Erfgoedcentrum dat een eigen missie en doelstellingen heeft. De *gebruikswaarden* zijn daarom vanuit het perspectief van het Erfgoedcentrum beschouwd: welke waarde vertegenwoordigt de collectie binnen het concept van de nieuwe culturele instelling?

Compact overzicht

Bij de waardering is gebruik gemaakt van een conceptversie van *Op de museale weegschaal*. Ook zijn er waarderingsformulieren ingevuld waardoor een compact overzicht van de waardering is ontstaan. Op basis daarvan is het mogelijk een uitgebreidere 'beschrijving van betekenis' te maken.

Profiteren van alle kennis

Onder leiding van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) zijn drie bijeenkomsten gehouden met een gevarieerde groep medewerkers van het HMA en de GB: de directeur Gemeentemusea Arnhem, het hoofd Museale zaken, het hoofd Publiekszaken, de conservator Toegepaste kunst voor 1900 en de conservator Toegepaste kunst en vormgeving. Ook was er een medewerker Educatie en een medewerker Vormgeving. Namens de Gelderland Bibliotheek nam de bibliothecaris aan de waardering deel. Ook de ontwerper die het tentoonstellingscenario voor het EGC ontwikkelde, keek mee vanuit het perspectief van de toekomstige bezoeker van het Erfgoedcentrum.

Er is bewust gekozen voor een brede vertegenwoordiging om de waardering vanuit zoveel mogelijk verschillende perspectieven uit te voeren en optimaal te profiteren van alle kennis. De aanwezigheid van de directeur vond iedereen van groot belang omdat de waardering raakt aan de positionering van het nieuwe EGC.

De missie

De bijeenkomsten zijn gehouden in een periode van drie maanden en duurden elk (ruim) een dagdeel. Bij de eerste sessie zijn toelichtingen gegeven over het concept van het EGC en over de waarderingsmethodiek. Het hoofd Museale zaken had van tevoren een conceptmissie voor het Erfgoedcentrum geformuleerd, die in de groep besproken is. Deze luidde:

‘Het Erfgoedcentrum wil kennisuitwisseling over Arnhem en omgeving stimuleren door de actualiteit en geschiedenis van Arnhem en omgeving op inspirerende wijze samen te brengen voor een zo groot en breed mogelijk publiek. In het Erfgoedcentrum werken organisaties samen die als doel hebben het materiële erfgoed van Arnhem en omgeving te verwerven, te behouden en openbaar te maken, door middel van exposities en publicaties, in de breedste zin van het woord.’

De deelnemers konden zich vinden in de missie en die was dan ook het uitgangspunt tijdens het waarderingsproces. Vervolgens is een overzicht gemaakt van de verschillende deelcollecties binnen de Gelderland Bibliotheek en het Historisch Museum Arnhem.

Ook is meteen begonnen met het daadwerkelijke waarden: de deelnemers vulden een formulier in waarin zij per deelcollectie de belanghebbenden in beeld brachten om afwijkingen van het gekozen referentiekader te signaleren en de waardering met de juiste argumenten te kunnen onderbouwen. Zo vond iedereen bijvoorbeeld het Delfts keramiek uit de HMA-collectie van *nationaal* belang en het Arnhems keramiek vooral van *lokaal* belang.

Overlappende collecties

Tijdens de tweede sessie verdeelden de deelnemers honderd punten over de verschillende deelcollecties om, zonder dit uitgebreid te beredeneren, aan te geven welke in hun ogen de meeste waarde heeft.

Vervolgens zijn de waarderingscriteria besproken als opmaat voor de beargumenteerde waardering.

Er is toen besloten om nog twee aanvullende criteria aan het waarderingsformulier toe te voegen, namelijk het ‘versmeltingspotentieel’, dat verwijst naar de onderlinge versterking van de collecties van de GB en het HMA voor de missie van het EGC. Het tweede criterium gaat over de mate waarin objecten of (deel)collecties passen binnen de thema’s voor het EGC.

Tijdens deze sessie is een begin gemaakt met het invullen van het waarderingsformulier.

In de periode tussen de tweede en derde bijeenkomst hebben de deelnemers in twee groepen het waarderingsformulier verder bijgewerkt. De derde sessie stond in het teken van de bespreking van de formulieren en de vergelijking van de waardering met ‘hoofd’ en met ‘hart’. De dag is afgesloten met een evaluatie van het proces.

Meer inzicht

Het waarderingsproces heeft als tastbaar resultaat een volledig ingevuld waarderingsformulier waarop de scores en de argumenten voor de waardering van de deelcollecties van het HMA en de Gelderland Bibliotheek zijn verzameld. Desgewenst kunnen die verder uitgewerkt worden tot een beschrijving van betekenis. Het niet-tastbare resultaat was een groter inzicht in de eigen collectie én die van de ander, en een toegenomen bewustzijn van het gezamenlijke doel van het Erfgoedcentrum.

Leerzaam én onmisbaar

Het waarderingsproces was voor alle deelnemende partijen leerzaam. Het is bovendien als nuttig ervaren omdat het zorgde voor de nodige reflectie op de collectie. Het feit dat er voor behoud en gebruik twee verschillende referentiekaders werden gehanteerd leidde tot enige verwarring. Het bleek soms lastig de verschillende perspectieven uit elkaar te houden. De conclusie is dat de beginnende gebruiker van de methodiek zich het hiermee extra lastig maakt. De deelnemers benadrukten dat ze het waarderen van de collectie tamelijk ingewikkeld vonden. De begeleiding en uitleg door de medewerkers van de

RCE was dan ook naar hun mening onmisbaar. Voor de medewerkers van de RCE was de feedback van de deelnemers van groot belang om de methodiek te kunnen verbeteren.

Olieverfschilderij met een voorstelling van vogels, Melchior d'Hondecoeter, 1678

Legaat V.J.L.T. Baron Brantsen, Inv.nr. GM o6600

Foto: Gemeentemuseum Arnhem